

การศึกษาเชิงวิเคราะห์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในประเพณีเสน เรือนของไททรงดำ (ลาวโซ่ง) อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก

เสถียร สระทองให้

วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราชมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
corresponding author e-mail: sathiansathian24@gmail.com

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในประเพณีเสนเรือนของไททรงดำ (ลาวโซ่ง) อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก” มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาคือ (1) เพื่อศึกษาความเป็นมาของประเพณี “เสนเรือน” (2) เพื่อศึกษาหลักธรรมที่ปรากฏในประเพณี “เสนเรือน” และ (3) เพื่อวิเคราะห์หลักธรรมที่สอดคล้องต่อความเชื่อในประเพณี “เสนเรือน” พื้นที่ศึกษาเขตอำเภอบางระกำ ศึกษาเชิงคุณภาพ โดยวิเคราะห์จากเอกสารทั้งปฐมภูมิ ทุติยภูมิ และจากแบบสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลัก นำมาวิเคราะห์ หาความสัมพันธ์ ระหว่างหลักธรรมกับความเชื่อในประเพณี “เสนเรือน” เพื่อให้ทราบถึงความเป็นมาของประเพณี และสาระสำคัญของหลักธรรมที่ปรากฏในประเพณี ที่สอดคล้องต่อวิถีชีวิตและความเชื่อในประเพณี รวมทั้งการปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกในสังคม อำเภอบางระกำ ผลการศึกษาพบว่า หลักธรรมที่ปรากฏในประเพณีเสนเรือนที่สอดคล้องต่อความเชื่อ และวิถีชีวิตของลาวโซ่ง เช่น หลักความกตัญญูตเวที เช่น บุคคลหาได้ยาก ทิศ 6 มงคล 38 หลักธรรมที่เน้น ความสามัคคี เช่น สาราณียธรรม 6 อปริหานิยธรรม 7 สังคหวัตถุ 4 และพรหมวิหาร 4 หลักธรรมที่เน้นการบริจาค ทาน เช่น พรหมวิหาร สังคหวัตถุ พลิกกรม 5 มงคล 38 เป็นการปรับความเชื่อในประเพณีเสนเรือนเข้ากับความเชื่อในทางพระพุทธศาสนาเข้าด้วยกัน จึงทำให้ประเพณีเสนเรือน ยังจำเป็นและสำคัญต่อลาวโซ่งมาจนถึงปัจจุบัน

คำสำคัญ: ประเพณีเสนเรือน ไททรงดำ ลาวโซ่ง หลักพุทธธรรม

AN ANALYTICAL STUDY OF DHAMMA IN BUDDHISM EXISTING IN SEN-RUAN CUSTOM OF THAI-SONGDAM (Lao-Song) TRIBE OF BANGRAKAM DISTRICT PHITSANULOK PROVINCE

Satian SaThonghai

Buddhachinaraja Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University
corresponding author e-mail: sathiansathian24@gmail.com

Abstract

The thesis entitled “An analytical study of Dhamma in Buddhism existing in Sen-Ruan custom of Thai-Songdam (Lao-Song) in Bangrakhm district, Phitsanulok province” aimed (1) to study the history of Senruean ceremony, (2) to investigate Buddhist principles applied in Senruean ceremony, and (3) to analyze principles of Theravada Buddhism that

influenced the belief in Senruean ceremony. The research was conducted in Bangrakham District. Primary and secondary documents and in-depth interviews were analyzed to find the correlation between Buddhist doctrines and the belief in Senruean ceremony in order to know the history of Senruean ceremony, the rituals, and the substance of the principles applied in Senruean ceremony, which led to the understanding the way of life and the belief in Senruean ceremony, including the interaction of people in the community in Bangrakham. The study found that the Buddhist principles appeared in Senruean ceremony influencing the belief and the lifestyle of Lao-Song people. For example, "Gratuity" was mentioned in rarely found people from the Thit 6 and Monkol 38. "Unity" was mentioned in Saraniyadhamma 6, Aparihaniyadhamma 7, Sangahavatthu 4, and Phromvihan 4. "Giving" was mentioned in Sangahavatthu 4, Plalikhumma 5 (making merit for ancestors), Bhrammavihan 4, Monkol 38. Loasong people adjusted these Buddhist principles to suit Senruean ceremony, which provided Buddhist principles, morale, substance, and commentary. In conclusion, Senruean ceremony belonging to Thai-Songdum people or Lao-Song was an ancient ceremony. The ceremony lasts until the present because of these beliefs.

Keywords: senruean ceremony, Tai-Songdum, Lao-Song, dhamma in buddhism

บทนำ

ลาวโซ่ง เป็นคำที่ชาวบ้านทั่วไปนิยมเรียกขาน "กลุ่มชาวไทดำ" ที่มีถิ่นฐานอยู่ในจังหวัดเพชรบุรี หลังจากที่ถูกทางราชการไทยกวาดต้อนให้อพยพมาจากประเทศเวียดนามตอนเหนือ ต่อมาได้ อพยพไปสู่จังหวัดอื่นๆ ของประเทศไทย ทางหน่วยงานราชการไทยเรียกคนกลุ่มนี้ว่า "ไทโซ่งดำ" (อภิญวัฒน์, 2552) โดยเรียกชื่อตามเสื้อผ้าที่เขาสวมใส่ เพราะชนกลุ่มนี้ชอบแต่งกายด้วยเสื้อผ้าสีดำ คำว่า "โซ่ง" เพี้ยนมาจากคำว่า "ซ่ง" ซึ่งแปลว่า "กางเกง" ดังนั้นคำว่าไททรงดำ จึงหมายถึงกลุ่มคนไทยที่แต่งกายด้วยชุดสีดำ (นุ่งกางเกงและเสื้อสีดำ) ทั้งชายและหญิง ถิ่นฐานเดิมของบรรพบุรุษลาวโซ่ง ในประเทศไทย มีศูนย์กลางอยู่ที่ "นาสามหมื่น" (น้ำสามหมื่น) หรือ "น่าน้อยอ้อยหนู" (น้ำน้อยอ้อยหนู) หรือ "เมืองแฉน" มีขุนลอคำ (ตัวลือคำ) เป็นต้นตระกูลของไทดำ เป็น เจ้า หรือท้าวแห่งเมือง ณ อาณาจักรเมืองแฉนแห่งนี้ ในปัจจุบันคือ เดียนเบียนฟู (Dien Bien Phu) ตามชื่อเรียกของเวียดนาม ดินแดนที่พวกไทดำอาศัยอยู่มี 8 เมือง คือ เมืองแฉ เมืองควาย เมืองม่วย เมืองดุง เมืองลา เมืองโมะ เมืองหวัด และเมืองซาง รวมทั้งเมืองที่พวกไทขาวอาศัยอยู่อีก 4 เมือง คือ เมืองโล เมืองเจียน เมืองมุน และเมืองบาง รวมทั้งหมดเป็น 12 เมือง จึงเรียกว่า "แคว้นสิบสองจุไท" ไทดำจากแคว้น สิบสองจุไท ได้ เข้ามาอยู่ในประเทศไทยจนถูกเรียกขานว่า "ลาวโซ่ง" ด้วยเหตุผลทางการเมืองหลายครั้ง นับตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรีและสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น (ร.3) มาจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนกลาง (ร.4)

เนื่องจากถูกพวกกบฏจีนฮ่อปล้นสะดมตีชิงราษฎรให้ได้รับความเดือดร้อน จนบ้านเมืองเกิด กระจาย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงโปรดเกล้าฯ ให้จอมพลเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี จัดกองทัพขึ้นไปปราบจีนฮ่อ ซึ่งในครั้งนั้นบรรดาไทดำที่อยู่ที่เพชรบุรีที่ถูก เรียกว่า "ลาวโซ่ง" แล้วได้ อาสาเข้ามามีส่วนร่วมในการทำสงครามครั้งนี้และได้พบกับญาติ ๆ ของตนที่เมืองแฉนในแคว้นสิบสอง

จุฬาทิว (อภิญาวัฒน์, 2552) บรรดาไทดำที่ถูกกวาดต้อนให้อพยพเข้ามาในประเทศไทยเหตุเพราะพระมหากษัตริย์ไทยมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้แม่ทัพยกทัพขึ้นไปปราบผู้รุกราน ณ ดินแดนที่มีชาวไทดำอาศัยอยู่ ได้เห็นความทุกข์ยากเดือดร้อนของชาวไทดำ ซึ่งถือว่าเป็นคนไทยเหมือนกันซึ่งอยู่ห่างไกล จากการปกครองดูแล จึงอพยพชาวไทดำ พร้อมครอบครัวลงมาสมทบกันสร้างบ้านเรือนและทำมาหากินกันอยู่ที่เมืองเพชรบุรี (อภิญาวัฒน์, 2552) ทั้งสิ้น ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าเมืองเพชรบุรีเป็นดินแดนแห่งแรกของชาวไทดำที่เข้ามาสร้างหลักปักฐานในประเทศไทยจนกลายเป็น ลาวโซ่ง สิบลูกหลาน เหลน เป็นพลเมืองไทยมาจนถึงปัจจุบัน การอพยพย้ายออกไปยังที่ต่างๆ ในประเทศไทยของลาวโซ่ง ลาวโซ่งรุ่นเก่าๆ ที่ถูกอพยพเข้ามาในประเทศไทย มีความตั้งใจอย่างแรงกล้าอย่างหนึ่งที่จะกลับไปถิ่นฐานบ้านเกิดเมืองนอนเดิมของตน คือ เมืองแถน (มีแสดงอยู่ในพิธีงานศพของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวโซ่งทั้งผู้ตัว และผู้น้อย) จึงพยายามรวบรวมพรรคพวกญาติพี่น้องเคลื่อนย้ายออกจากเพชรบุรีเดินทางขึ้นไปทางเหนือของประเทศไทย เพื่อจะเดินทางไปให้ถึงเมืองแถนแคว้นสิบสองจุไท ในการเดินทางรอนแรมไปของลาวโซ่งกลุ่มนี้ต้องใช้เวลายาวนาน เมื่อถึงฤดูฝน ณ ที่ใดก็หยุดพักแรมค้างเพื่อทำนาเก็บเสบียงอาหารเพื่อไว้สำหรับเดินทางต่อไป การเดินทางครั้งนี้เป็นการเดินทางไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งลาวโซ่งรุ่นเก่า ๆ ที่รู้ทางกลับได้ล้มตายไปในระหว่างการเดินทาง ลูกหลานลาวโซ่งรุ่นหลัง ๆ ที่เกิดและโตในประเทศไทยไม่รู้เส้นทางจึงไม่สามารถเดินทางกลับให้ถึงถิ่นฐานเดิมของตนได้ จึงตั้งหลักแหล่งกระจายอยู่ตามเส้นทางที่อพยพ ได้แก่ จังหวัดเพชรบุรี สุพรรณบุรี ราชบุรี นครปฐม สมุทรสาคร เลย รวมทั้งลาวโซ่งที่กระจายกันอยู่ในจังหวัดต่าง ๆ อีกหลายจังหวัด คือ จังหวัดกาญจนบุรี ลพบุรี สระบุรี ชุมพร และสุราษฎร์ธานี มีบางพวกที่อพยพขึ้นไปได้ไกลสุดถึงจังหวัดพิจิตรและจังหวัดพิษณุโลก ลาวโซ่งที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในจังหวัดพิษณุโลก ตามภูมิประเทศที่ทำการเพาะปลูกเพื่อเก็บเสบียงเพื่อการเดินทางกระจายอยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ ประกอบด้วยอำเภอบางระกำ อำเภอวังทอง อำเภอบางกระทุ่ม อำเภอพรหมพิราม และอำเภอเมืองฯ ในจังหวัดพิษณุโลกพื้นที่ที่มีประชากรที่มีเชื้อสายลาวโซ่งอาศัยอยู่หนาแน่นที่สุด คือ อำเภอบางระกำ เพราะเป็นพื้นที่ราบลุ่มเหมาะสำหรับการทำนา เพื่อเป็นการสะสมเสบียงในการเดินทางสู่จุดหมายที่ต้องการ คือ เมืองแถน (ลาวโซ่งบางกลุ่มกล่าวว่าลาวโซ่งที่อาศัยอยู่ในจังหวัดพิษณุโลกอพยพเข้ามาเมื่อมีการสร้างทางรถไฟสายเหนือเมื่อปี พ.ศ. 2450 หรือประมาณ 100 ปีเศษ ๆ แต่เมื่อพิจารณาถึงลักษณะและความเก่าแก่ของบ้านเรือนที่อยู่อาศัยที่ยังพอปรากฏมีอยู่น่าจะมีอายุมากกว่า หรืออพยพมาก่อนปี 2450 และอีกหลายกลุ่มมีการย้ายมาในภายหลัง) อำเภอบางระกำตั้งอยู่ระยะห่างจากตัวจังหวัดพิษณุโลกไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ ประมาณ 17 กิโลเมตร ตั้งขึ้นเป็นอำเภอเมื่อ พ.ศ. 2449 โดยใช้ชื่อว่าอำเภอลุมแสง เพราะตั้งอยู่ในท้องที่ตำบลลุมแสงสงคราม ต่อมาย้ายไปตั้งที่บ้านท่าโก ตำบลบางระกำ และปัจจุบันได้ย้ายมาตั้งอยู่ทางฝั่งขวาของแม่น้ำยม หมู่ที่ 7 ตำบลบางระกำ การคมนาคมมีทางหลวงแผ่นดินสายพิษณุโลก - กำแพงเพชรผ่านอำเภอบางระกำ และทางหลวงแผ่นดินสายพิษณุโลก - นครสวรรค์ ผ่านอำเภอบางระกำทางทิศตะวันออก อำเภอบางระกำมีพื้นที่ 992 ตารางกิโลเมตร ลักษณะภูมิประเทศเป็นพื้นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำลำคลอง หนอง บึง แม่น้ำสายสำคัญที่ไหลผ่าน คือ แม่น้ำยม ซึ่งไหลผ่านตำบลลุมแสงสงคราม ตำบลบางระกำ และตำบลวังอีตก มีลำคลองบางแก้วซึ่งแยกมาจากแม่น้ำยมไหลผ่านตำบลลุมแสงสงคราม และตำบลบางระกำ ในอำเภอบางระกำมีประชากรที่มีเชื้อสายกลุ่มชาติพันธุ์ไททรงดำหรือลาวโซ่ง มีประเพณีที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตตั้งแต่เกิดจนตายอยู่มากมายหลาย ประเพณี และความเชื่อจากบรรพบุรุษยังคงยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมาอย่างเคร่งครัด

โดยเฉพาะประเพณีที่เกี่ยวข้องกับผี ได้แก่ ประเพณีเสนต่าง ๆ ในขณะเดียวกันก็รับและมีการผลิตผสมผสานกับวัฒนธรรมไทยด้วย เช่น ประเพณีสงกรานต์ การบวช การไปวัดเพื่อทำบุญในวันสำคัญทางพุทธ

ศาสนา ชาวไททรงดำ หรือ ลาวโซ่งมีความเชื่อในเรื่อง “ผีฟ้า หรือ แถน ผีเรือน และผีขวัญ” ที่สืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษและสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน

มนุษย์ทุกเผ่าพันธุ์ ย่อมมีประเพณีตามความเชื่อของตนแตกต่างกันออกไป กลุ่มชาติพันธุ์ ไททรงดำ หรือลาวโซ่งก็เช่นกัน เพราะลาวโซ่งมีความผูกพันกับพ่อแม่และบรรพบุรุษไปอยู่ที่ไหนก็จะเชิญผีบรรพบุรุษตามไปด้วยประเพณีเสนเรื่องนี้ จึงตามไปทุกที่ที่ลาวโซ่งอาศัยอยู่ ลาวโซ่งมีความเชื่อตามประเพณีของตน เกี่ยวกับการถือผีบรรพบุรุษมีการ “เสน” หรือเซ่นไหว้ด้วยอาหารหวานคาวและเครื่องต้มที่เคยกินเคยชอบไปให้กินตามความเชื่อของตน เพื่อเป็นการแสดงความกตัญญูทเวทิต่อบุพการี หรือบรรพบุรุษของตนการเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษตามความเชื่อของตนนี้ ลาวโซ่งเรียกประเพณีนี้ว่า “เสนเรือน” ประเพณีเสนเรือนนี้ กลุ่มชาติพันธุ์ ไททรงดำ หรือลาวโซ่งที่มีเชื้อสายตระกูล (หว่าสิง) เดียวกัน แม้จะอยู่ห่างไกลต่างถิ่นต่างจังหวัดกันก็ตาม จะมาพบปะหรือถามไถ่ข่าวสารทุกข์สุขซึ่งกันและกัน เรียกว่าเป็น “สมาคมใหญ่” ของลาวโซ่ง สายสกุล (หว่าสิง) เดียวกันที่ได้ถือปฏิบัติสืบทอดกันมา กว่า สองศตวรรษ นับตั้งแต่อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทย ประเพณีเสนเรือน หรือ “เสนเฮือน” เป็นพฤติกรรมซึ่งเกิดจากคติการนับถือผีบรรพบุรุษเป็นการทำหน้าที่ของบุตรหลานที่ดี ที่มีความกตัญญูรู้คุณ และตอบแทนท่านเมื่อท่านล่วงลับไปแล้วด้วยการเซ่นไหว้เลี้ยง ผีเรือนเป็นพิธีกรรมที่ลาวโซ่งทำกันทุกๆ 3 ปีต่อครั้ง หรือขึ้นอยู่กับความพร้อมทางเศรษฐกิจของแต่ละครอบครัว ถ้าไม่พร้อมใน 3 ปี ก็อาจเลื่อนออกไปเป็น 4 หรือ 5 ปีก็ได้ แต่ก็ไม่ควรให้นานไปเพราะลาวโซ่งมีความเชื่อว่าถ้าปล่อยเวลาไว้นานเกินไป อาจทำให้ผีเรือนโกรธและลงโทษหาว่าลูกหลานไม่เอาใจใส่ปล่อยให้อดอยาก ดังนั้นลาวโซ่งจึงนิยมทำพิธี “เสนเรือน” ทุก 3 ปี จะได้มีความอุดมสมบูรณ์ความสุขความเจริญสมกับคำพูดของชาวลาวโซ่งที่ว่า “เฮ็ดน้ำก้อมีข้าวชายเฮ็ดไฮก้อมีมะไม้ก้า” (ทำน้ำก็มีข้าวชาย ทำไร่ก็มีผลไม้ค้า)

กล่าวโดยสรุปก็คือ ประเพณี “เสนเรือน” ของไททรงดำ หรือลาวโซ่งนี้ เป็นประเพณีที่เก่าแก่มาแต่โบราณ ความกตัญญูทเวทิต ของลูกหลานลาวโซ่งที่มีต่อบรรพบุรุษปรากฏโดยผ่านทางประเพณีเสนเรือน ความผูกพันสามัคคี ของลูกหลานลาวโซ่ง ปรากฏโดยผ่านทางประเพณีเสนเรือน “คือการรวมญาติ” สายตระกูลเดียวกัน ด้านขวัญกำลังใจในการดำเนินชีวิต ความหวังหลังการตายของลาวโซ่งที่ลูกหลานลาวโซ่งปรารถนาคือการได้ไปอยู่กับพญาแถนกับบรรพบุรุษ ที่เมืองฟ้าเมืองแถน (หมายถึงสวรรค์ที่สถิตของเทวดาที่ชาวลาวโซ่งเรียกว่า “พญาแถน” และวิญญาณบรรพบุรุษที่เป็นบริวารของพญาแถน) ก็โดยอาศัยประเพณีเสนเรือน ที่พระพุทธศาสนาเรียกว่า “พิธีกรรม” มี “ทาน” เป็นต้น ด้วยชุดความเชื่อของลาวโซ่งนี้จึงทำให้ประเพณีเสนเรือนจึงยังจำเป็นและสำคัญต่อลาวโซ่งมาจนถึงปัจจุบัน

จากเหตุผลที่ได้กล่าวมาในตอนต้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะเข้าไปศึกษาในประเพณีและพิธีกรรมตามความเชื่อของลาวโซ่ง ในฐานะที่ลาวโซ่งเป็นพุทธศาสนิกชนที่ศรัทธาที่เหนียวแน่นในพระพุทธศาสนาไม่แพ้พุทธศาสนิกชนทั่วไป ทั้งที่กลุ่มชาติพันธุ์ไททรงดำ หรือลาวโซ่งนี้ มีคติความเชื่อในเรื่อง “ผีแถน” และ “ผีบรรพบุรุษ” ควบคู่กันไปกับความเชื่อในหลักธรรมในพระพุทธศาสนาได้อย่างกลมกลืน หลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในประเพณีเสนเรือน (เสนเฮือน) ที่สอดคล้องต่อวิถีชีวิตและเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับความเชื่อของลาวโซ่ง และนำไปประเพณีปฏิบัติเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตอย่างจริงจัง ทั้งที่ขณะเดียวกัน ก็รับและมีผสมผสานกับวัฒนธรรมไทยสมัยใหม่ที่มีความเจริญก้าวหน้าอย่างไม่หยุดนิ่ง แต่ประเพณีที่สืบทอดด้วยการถือผี (สืผีเฮือน) ยังคงมีความเหนียวแน่นและนับถือ

ปฏิบัติอย่างไม่ขาดสาย ตลอดจนเพื่อวิเคราะห์หลักธรรมที่สอดคล้องต่อความเชื่อในประเพณีเสนเรื่อนของไททรงดำ หรือ “ลาวโซ่ง” อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก

วิธีดำเนินการวิจัย

ศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) เป็นการศึกษาวิจัย 2 ชั้น คือ 1) การศึกษาประเพณีเสนเรื่อน ของไททรงดำ หรือ “ลาวโซ่ง” 2) การศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในประเพณีเสนเรื่อนของไททรงดำ หรือ “ลาวโซ่ง” ซึ่งทำการศึกษาในเรื่องการศึกษาเชิงวิเคราะห์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏ ในประเพณี “เสนเรื่อน” ของไททรงดำ (ลาวโซ่ง) ได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัยไว้ ดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (primary source) คือ คัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539. และคัมภีร์ในพระพุทธศาสนา เอกสารตำราทางพระพุทธศาสนา สำหรับค้นคว้าและอ้างอิง

2. ศึกษาเอกสารชั้นทุติยภูมิ (secondary source) คือตำราเอกสารต่างๆที่เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ไททรงดำ (ลาวโซ่ง) ความเชื่อและประเพณีท้องถิ่นต่าง ๆ และเอกสารทางวิชาการ รวมทั้งตำราอื่นๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3. สัมภาษณ์เชิงลึก (in depth interview, IDI) ปราชญ์ท้องถิ่น/ผู้รู้พิธีกรรมต่าง ๆ ตามความเชื่อของลาวโซ่ง/ผู้ทรงคุณวุฒิ แบบเข้าร่วมพิธีกรรมด้วย การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) การเก็บข้อมูลจากเอกสารเพื่อประกอบในเนื้อหาอีกทั้งใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีโครงสร้าง มีลำดับขั้นตอนต่อไปนี้

3.1 ขั้นรวบรวมข้อมูล เป็นการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (documentary search) และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากแหล่งปฐมภูมิ และทุติยภูมิ

3.2 ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการศึกษาข้อมูลที่ได้มาทั้งหมด โดยเรียบเรียงรวบรวมจากเอกสารและ คำสัมภาษณ์ และทำตารางสรุปย่ออีกครั้งหนึ่งไว้หลังคำสัมภาษณ์ เพื่อให้เห็นชัด ยิ่งขึ้น

3.3 เครื่องมือวิจัย เนื่องจากการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนั้น เครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูลจึงเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบ่งประเด็นคำถามเป็น 2 ตอน ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ทั่วไป ตอนที่ 2 เกี่ยวกับความเป็นมา ในประเพณี “เสนเรื่อน” และหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่สอดคล้องต่อความเชื่อในประเพณี “เสนเรื่อน” ตลอดจนวิถีชีวิตของไททรงดำ หรือ “ลาวโซ่ง” ทั้งนี้เพื่อให้ได้คำตอบที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

3.4 ขอบเขตวิธีการศึกษา ได้แก่ การกำหนดศึกษาข้อมูลด้านเอกสาร โดยการค้นหาข้อมูลที่เชื่อถือได้ และสามารถอ้างอิงแหล่งที่มาเพื่อการสืบค้นได้ เช่น คัมภีร์ในพระพุทธศาสนา ตำราต่างๆ ทางพระพุทธศาสนา เอกสารวิชาการ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ ตำราเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของ ไททรงดำ “ลาวโซ่ง” ความเชื่อและประเพณีท้องถิ่นต่าง ๆ รวมทั้งตำราอื่น ๆ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัย

จากการค้นคว้าตามกระบวนการของการวิจัยเชิงคุณภาพมาตั้งแต่ต้นในเรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏ ในประเพณีเสนเรือนของไททรงดำ หรือลาวโซ่ง อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก” พื้นที่ในการดำเนินการวิจัยได้แก่ เขตพื้นที่ อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก ผลจากการศึกษาวิจัยพบว่า แต่ละบทสามารถสรุปได้ดังนี้

ในบทที่ 1 มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาความเป็นมาของประเพณีเสนเรือนความเชื่อในประเพณีเสนเรือน สาระสำคัญของหลักธรรมที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตและความเชื่อที่ปรากฏในประเพณีเสนเรือน โดยใช้ข้อมูลเอกสาร หลักต่อไปนี้เป็น คือ

ชั้นปฐมภูมิคือคัมภีร์ในพระพุทธศาสนาและเอกสารตำราทางพุทธศาสนา รวมทั้งเอกสารวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชั้นทุติยภูมิ คือ ตำราเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ไททรงดำ (ลาวโซ่ง) ความเชื่อและประเพณีท้องถิ่นต่าง ๆ รวมทั้งตำราอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง และสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลักปราชญ์ท้องถิ่นผู้รู้พิธีกรรมต่าง ๆ ตามความเชื่อของลาวโซ่ง ผู้ทรงคุณวุฒิ แบบเข้าร่วมพิธีกรรมด้วย

กำหนดการวิจัยเป็นแบบคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลโดยความเรียงพร้อมกับสรุปผลวิเคราะห์ที่ชัดเจนสามารถสรุปการประมวลผลเพื่อตอบโจทย์ตามวัตถุประสงค์การวิจัยที่ตั้งไว้

จากคำถามหลักและคำถามรองตามแบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่ได้ มีทั้งคำตอบของคำถามหลักพร้อมทั้งคำตอบของคำถามรองจากแบบสัมภาษณ์ จากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ให้ข้อมูลหลักที่ได้กล่าวสรุปแล้วก็สามารถประมวลสาระและจุดประสงค์ของประเพณีเสนเรือนได้อย่างเป็นรูปธรรม สามารถประมวลผลเพื่อตอบโจทย์ตามวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ข้อ คือ

1. ทำให้ได้ทราบว่า เป็นประเพณีที่เก่าแก่มากช้านาน ตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษรุ่นแรก ๆ ที่เมืองแฉก เพราะลาวโซ่งมีความผูกพันกับพ่อแม่บรรพบุรุษไปอยู่ที่ไหนก็จะเชิญชวนผีเรือนหรือผีบรรพบุรุษตามไปด้วย ประเพณีเสนเรือนนี้จึงตามไปทุกที่ที่ลาวโซ่งอาศัยอยู่

2. ทำให้ได้ทราบถึงบริบทและสาระสำคัญของหลักธรรมและพิธีกรรมที่ปรากฏในประเพณีเสนเรือนของ ลาวโซ่ง ว่าปัจจัยสำคัญที่เป็นจุดเริ่มต้นของประเพณีเสนเรือน คือ ความผูกพัน ความรัก ความห่วงใย และความอ้างว้างโหยหา “คือความกตัญญูทเวท” ของลูกหลานลาวโซ่งที่มีต่อบรรพบุรุษผู้จากไป จึงเกิดมีการบวงทรวงเช่นไหว้ผีขวัญของบรรพบุรุษจนกลายเป็นประเพณีสืบทอดจนถึงปัจจุบัน

3. ทำให้ได้ทราบถึงหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิต และความเชื่อที่ปรากฏในประเพณีเสนเรือนของลาวโซ่งว่ามีหลักธรรมและคติธรรมอยู่มากมาย เช่น หลักธรรมที่เน้น “ความกตัญญูทเวทที่เน้นด้านความสามัคคี และหลักธรรมที่ส่งผลอันเป็นความปรารถนาหลังความตายของลาวโซ่ง คือ ไปสู่ “เมืองฟ้าเมืองแฉก” (สวรรค์) เช่น กลุ่มธรรมที่เน้นการบริจาคนาน “ทาน” เป็นต้น

เพื่อความชัดเจนในการตอบโจทย์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้ ผู้วิจัยจะได้สรุปเนื้อหาแต่ละบทเพื่อให้เห็นภาพชัดเจนยิ่งขึ้น และตอบโจทย์ตามวัตถุประสงค์แต่ละข้อวัตถุประสงค์ให้เห็นภาพชัดเจนดังนี้ คือ

ในบทที่ 2 ได้กล่าวถึงความเป็นมาของประเพณีเสนเรือนของไททรงดำ หรือลาวโซ่งว่าเป็นประเพณีที่เก่าแก่ มีมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษรุ่นแรก ๆ ที่แผ่นดินเก่าเมืองแฉกพม่าอยู่เมืองไทยที่เมืองเพชรบุรีก็เอาฮัตนี้มาด้วยเพราะลาวโซ่งมีความผูกพันกับพ่อแม่บรรพบุรุษ ซึ่งมาจากทางที่เชื่อว่าการตาย

ของญาติที่ตายไปแล้วนั้น ลาวโซ่งถือว่าแตกสลายไปแต่เพียงร่างกายที่เรียกว่า “กิ้ง” เท่านั้นที่จะสูญสิ้นไป แต่ “ผีขวัญ” หรือที่พระพุทธศาสนาเรียกว่า “วิญญาณ” นั้นยังอยู่ไม่ได้แตกสลายไปตามร่างกาย และยังมีผูกพันห่วงใยอยู่กับลูกหลานที่มี “หว่าสิง” เดียวกันที่ยังมีชีวิตอยู่ยังเป็นที่พึ่งพิงทางด้านจิตใจให้แก่ลูกหลานยังไม่ได้แตกดับไปตามร่างกายหรือ “กิ้ง” แต่อย่างใดตั้งนั้นเมื่อลาวโซ่งไปอยู่ที่ไหนก็จะเชิญชวนผีเรือนหรือผีบรรพบุรุษตามไปด้วย ประเพณีเสนเรือนนี้จึงตามไปทุกที่ที่ลาวโซ่งอาศัยอยู่

ในบทที่ 2 นี้เป็นการตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย ข้อที่ 1 คือ เพื่อศึกษาความเป็นมาของประเพณีเสนเรือน (เสนเฮือน) ของไททรงดำ หรือ “ลาวโซ่ง” อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก

ในบทที่ 3 ได้กล่าวถึงหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในประเพณีเสนเรือนของลาวโซ่ง เช่น หลักธรรมแห่ง “ความกตัญญูตเวที” เช่น บุคคลหาได้ยากหลักธรรมใน ทิศ 6 และมงคล 38 เป็นต้น หลักธรรมที่ว่าด้วย “ความสามัคคี” เช่น สังคหวัตถุ 4 และพรหมวิหาร 4 สาราณียธรรม 6 อปริหานิยธรรม 7 หลักธรรมที่ว่าด้วยการบริจาค “ทาน” เช่น สังคหวัตถุ 4 พลักรรม 5 (บุพเพเตตพลี ทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษผู้ล่วงลับ) พรหมวิหาร 4 มงคล 38 เป็นหลักธรรมที่ส่งผลให้เกิดขวัญกำลังใจในการดำเนินชีวิต และความปรารถนาของลาวโซ่งได้สมหวังหลังความตาย

ในบทที่ 3 นี้เป็นการตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย ข้อที่ 2 คือ เพื่อศึกษาหลักธรรมที่ปรากฏในประเพณีเสนเรือน (เสนเฮือน) ของไททรงดำ หรือ “ลาวโซ่ง” อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก

ในบทที่ 4 เป็นการวิเคราะห์หลักธรรมที่ปรากฏในประเพณีเสนเรือนของลาวโซ่ง ซึ่งได้ศึกษาวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลที่ได้จากกิจกรรมภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบเจาะจง (purposive sampling) เฉพาะผู้ที่รู้จักขั้นตอนและพิธีกรรมประเพณีตามความเชื่อของลาวโซ่ง ซึ่งยกตัวอย่างแบบสัมภาษณ์เชิงลึกและตัวอย่างคำตอบที่เหมือนกันเกือบทั้งหมดจากผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งผลจากการศึกษาวิเคราะห์ปรากฏหลักธรรมในพระพุทธศาสนา คือ

หลักธรรมที่เน้นด้าน “ความกตัญญูตเวที” ที่เกิดจากความรักความห่วงใยผูกพันที่มีต่อพ่อแม่และบรรพบุรุษ จึงเกิดมีการบวงสรวงเช่นไหว้ผีขวัญของบรรพบุรุษขึ้น ความกตัญญูตเวที คือ ความรู้คุณของบุพการีและตอบแทนบุญคุณท่าน เรียกว่า “บุพเพเตตพลี คือ การทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษผู้ล่วงลับ” หรือ ปฏิบัติตามคติความเชื่อ เช่น เช่นไหว้ด้วยอาหารเครื่องเช่นไหว้ ตามฮิตคองที่เคยถือปฏิบัติมา เช่น ประเพณีเสนเรือนของลูกหลาน ลาวโซ่ง เป็นการปฏิบัติชอบตามคลองธรรม ที่สัตบุรุษยกย่องและรับรองว่าถูกต้องดีงาม ความถูกต้องดีงามนี้เป็นสิ่งที่ชื่นชมยอมรับ ปรากฏแก่ชนทั่วไป ส่งผลให้ผู้ประพฤติปฏิบัติเป็นที่รักใคร่เคารพนับถือแก่บุคคลทั่วไป หลักธรรมที่เน้นด้าน “ความสามัคคี” เนื่องด้วยประเพณีเสนเรือนเป็นวันรวมญาติในสายตระกูลที่มาจากบรรพบุรุษเดียวกัน ประเพณีเสนเรือนนี้ถือเป็นแกนหลักในทุกประเพณีของลาวโซ่งที่เป็นเครื่องมือนำพาลาวโซ่งแต่ละตระกูลให้มาประชุมพบปะพร้อมเพรียงกันในประเพณีเสนเรือน เพื่อตรวจสอบว่า หว่าสิงของตนเกี่ยวข้องกับเจ้าเสน (เจ้าภาพ) อย่างไร และแบ่งวัตถุประสงคเพื่อการได้พบญาติและเพื่อนบ้านที่เคารพนับถือได้มารับประทานอาหารร่วมกันแสดงออกซึ่งกายสามัคคีร่วมกันวันนั้นเป็นการพบกันของญาติที่เกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อมเรียกได้ว่าเป็น “สมาคมใหญ่” ของชาวลาวโซ่งที่ถือปฏิบัติอย่างน้อย 3 ปีต่อครั้ง สืบต่อกันมากกว่า 2 ศตวรรษแล้วก็แสดงให้เห็นว่าประเพณีเสนเรือนนี้เป็นสิ่งที่ร้อยรัดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชาวลาวโซ่งในการดำรงเผ่าพันธุ์และสายตระกูลของตน ๆ แต่ละ “หว่าสิง” ให้แนบแน่นมั่นคงสืบไป หลักธรรมที่เน้นด้านการบริจาค “ทาน” ที่ส่งผลให้ความปรารถนาของลาวโซ่งได้สมหวังหลังความตาย ชุมทรัพย์ คือ บุญของผู้ใด ฝังไว้ดีแล้วด้วย “ทาน” ในพระเจดีย์ก็ตีในพระสงฆ์ก็ตี

ในมารดา บิดาก็ดี ในบรรพบุรุษก็ดี ในพี่ชายพี่สาวก็ดี ขุมทรัพย์นั้น ชื่อว่า ฝังไว้ดีแล้วเป็นบุญที่ติดตามตัวไปใคร ๆ ก็ไม่อาจแย่งชิงไปได้ ลูกหลานลาวลาวโขงได้ยึดถือปฏิบัติตามคติความเชื่อของตนในประเพณีเสนเรื่อน หรือการเช่นสรวงบูชาผีบรรพบุรุษด้วยเครื่องเซ่นไหว้ หรือทำพิธีกรรม คือ มีการบริจาทานเป็นต้นด้วยความเคารพด้วยความกตัญญูทวนเวียนต่อผีบรรพบุรุษมิบิดามารดาเป็นต้น จึงชื่อว่า “ฝังขุมทรัพย์ไว้ดีแล้ว” เพื่อประโยชน์ของตนและท่านอย่างสมบูรณ์

ในบทที่ 4 นี้เป็นการตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย ข้อที่ 3 คือ เพื่อวิเคราะห์หลักธรรมที่สอดคล้องต่อความเชื่อในประเพณีเสนเรื่อน (เสนเฮื่อน) ของไททรงดำ หรือ “ลาวโขง” อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก เนื่องจากการวิเคราะห์ร่วมจากเอกสารข้อมูลทั้งปฐมภูมิ ทุติยภูมิ และจากภาคสนาม คือการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ให้ข้อมูลหลัก พร้อมด้วยผลการศึกษา แบบสรุปผลการวิเคราะห์ทั้งจากเอกสารและตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ด้านต่างๆ เพื่อเป็นข้อมูลในการตอบโจทย์ตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามที่ปรากฏดังนี้

ประเพณีเสนเรื่อนนี้เป็นประเพณีที่เก่าแก่มาแต่โบราณตั้งแต่บรรพบุรุษรุ่นแรก ๆ ที่แผ่นดินเก่าเมืองแถน หรือเมืองเดียนเบียนฟู (Dien Bien Phu) ประเทศเวียดนาม พอเข้ามาอยู่ในประเทศไทย ก็นำความเชื่อนี้มาด้วย เพราะลาวโขงมีความผูกพันกับพ่อแม่และบรรพบุรุษ ไปอยู่ที่ไหนก็จะเชิญผีบรรพบุรุษตามไปด้วย ประเพณีเสนเรื่อนของลาวโขงจึงตามไปทุกที่ที่ลาวโขงอาศัยอยู่ประเพณีเสนเรื่อนของไททรงดำหรือลาวโขงเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของลาวโขงเหมือนกับความเป็นพุทธศาสนิกชนที่ซึมแทรกหลักธรรมในพระพุทธศาสนาของคนไทย

อภิปรายผล

จากผลที่ได้ศึกษาจากข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ รวมทั้งข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก เป็นเหตุผลที่สามารถตอบวัตถุประสงค์ในการวิจัยทั้ง 3 ข้อได้อย่างชัดเจนในความเกี่ยวพันสนับสนุนกันระหว่างหลักธรรมในพระพุทธศาสนากับความเชื่อในประเพณีเสนเรื่อนของกลุ่มชาติพันธุ์ “ไททรงดำ” หรือลาวโขง อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก ผสมผสานกันอย่างกลมกลืนลงตัวอย่างเหมาะสม

ดังนั้นผลที่ได้จากการประมวลก็คือ ความกตัญญูทวนเวียนของลูกหลานลาวโขงที่มีต่อบรรพบุรุษปรากฏโดยผ่านทางประเพณีเสนเรื่อน ความผูกพันสามัคคี ของลูกหลานลาวโขง ปรากฏโดยผ่านทางประเพณีเสนเรื่อน “คือการรวมญาติ” สายตระกูลเดียวกัน ด้านขวัญกำลังใจในการดำเนินชีวิต ความหวังหลังการตายของลาวโขงที่ลูกหลานลาวโขงปรารถนาคือการได้ไปอยู่กับแถน กับบรรพบุรุษที่เมืองฟ้าเมืองแถน ก็โดยอาศัยประเพณีเสนเรื่อนที่พระพุทธศาสนาเรียกว่า “พิธีกรรม” มี “ทาน” เป็นต้น ด้วยชุดความเชื่อของลาวโขงนี้ จึงทำให้ประเพณีเสนเรื่อนจึงยังจำเป็นและสำคัญต่อลาวโขงมาจนถึงปัจจุบัน

สรุปผลการวิจัย

ประโยชน์ที่เกิดจากการศึกษาวิจัยเรื่องนี้

(1) ประโยชน์ต่อตนเอง คือ ได้ทราบถึงความเป็นมาของประเพณีเสนเรื่อน ได้ทราบถึงหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในประเพณีเสนเรื่อน ได้ทราบถึงผลวิเคราะห์หลักธรรมที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อในประเพณีเสนเรื่อนต่อวิถีชีวิตของลาวโขงและการปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกในสังคม อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก (2) ประโยชน์ต่อส่วนรวม คือ นำไปบูรณาการเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม

ด้านความสามัคคี หลักธรรมที่ปรากฏในประเพณีเสนเรือนของลาวโซ่ง เช่น พรหมวิหาร 4 สังคหวัตถุ 4 สาราณียธรรม 6 อปริหานิยธรรม 7 เป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมความสามัคคีความเป็นปึกแผ่นของสังคม สังคมที่หวังความสุขความเจริญความเข้มแข็งความเป็นปึกแผ่นความอยู่เย็นเป็นสุข ควรศึกษาหลักธรรม ที่กล่าวมานี้ แล้วนำไปปรับให้เข้ากับสถานการณ์จะช่วยลดความขัดแย้ง และสร้างความสามัคคีในหมู่ คณะได้ดียิ่งขึ้น

กล่าวโดยสรุปก็คือ ประเพณี “เสนเรือน” ของไททรงดำ หรือลาวโซ่งนี้ เป็นประเพณีที่เก่าแก่ มาแต่โบราณ ความกตัญญูตบเทวี ของลูกหลานลาวโซ่งที่มีต่อบรรพบุรุษปรากฏโดยผ่านทางประเพณี เสนเรือนความผูกพันสามัคคีของลูกหลานลาวโซ่ง ปรากฏโดยผ่านทางประเพณีเสนเรือน “คือการรวม ญาติ” สายตระกูลเดียวกัน ด้านขวัญกำลังใจในการดำเนินชีวิตความหวังหลังการตายของลาวโซ่งที่ ลูกหลานลาวโซ่งปรารถนาคือการได้ไปอยู่กับพญาแถนกับบรรพบุรุษ ที่เมืองฟ้าเมืองแถน (หมายถึง สวรรค์ที่สถิตของเทวดาที่ชาวลาวโซ่งเรียกว่า “พญาแถน” และวิญญาณบรรพบุรุษที่เป็นบริวารของ พญาแถน) ก็โดยอาศัยประเพณีเสนเรือน ที่พระพุทธรูปศาสนาเรียกว่า “พลีกรรม” มี “ทาน” เป็นต้น ด้วย ชุดความเชื่อของลาวโซ่งนี้ จึงทำให้ประเพณีเสนเรือนจึงยังจำเป็นและสำคัญต่อลาวโซ่งมาจนถึงปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัย คติความเชื่อในประเพณีเสนเรือนของลาวโซ่ง อำเภอบางระกำ จังหวัด พิษณุโลก เป็นการศึกษาความเป็นมาของประเพณีเสนเรือน ความเชื่อในประเพณีเสนเรือน สำคัญ ของหลักธรรมที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตและความเชื่อที่ปรากฏในประเพณีเสนเรือนเท่านั้น ยังมีประเพณี และพิธีกรรมอื่น ๆ อีกหลายแง่มุมที่น่าสนใจอาจหยิบยกขึ้นมาศึกษาวิจัยได้ หากมีผู้ใดสนใจอยาก จะศึกษาวิจัยต่อไป ผู้วิจัยจึงขอแนะนำประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับประเพณีของลาวโซ่งไว้เพื่อศึกษาวิจัย ต่อไป ดังนี้ (1) การศึกษาประเพณีการเล่นพื้นบ้านของลาวโซ่ง เช่น ประเพณี “ฟ้อนแก้ม” (รำแคน) และเพลงพื้นบ้าน เช่น เพลงขับ “เกี่ยวสาว” เพลงขับ “กล่อมลูก” เป็นต้น (2) การศึกษาประเพณีและ พิธีกรรมต่างๆ ของลาวโซ่ง เช่น พิธีกรรม “การเกิด” ประเพณี “การแต่งงาน” และพิธีกรรมใน “การ ตาย” เป็นต้น (3) การศึกษาการดำรงเอกลักษณ์ด้านวิถีชีวิตและความเชื่อของไททรงดำหรือ “ลาวโซ่ง” ในประเทศไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชา พระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และสำเร็จได้ด้วย ความเมตตาจากพระอาจารย์ พระครูพิพิธจารุธรรม (ดร.) อาจารย์ประจำ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช ที่ เมตตาได้รับเป็นประธานคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ท่านอาจารย์ ดร.ประพัฒน์ ศรีภูถัก อาจารย์ ประจำ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช ที่รับเป็นกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ผู้วิจัยได้รับความเมตตาและ ความอนุเคราะห์จากอาจารย์ทั้งสองท่านเป็นอย่างดีจนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี

ทั้งนี้ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อจากคณาจารย์วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราชอีก หลายท่าน โดยเฉพาะพระครูสิริรัตนานวัตร (รศ.ดร.) ที่ช่วยให้คำแนะนำและเอื้อเฟื้อเอกสารการค้นคว้า ประกอบงานวิจัย ตลอดจนเจ้าหน้าที่ห้องสมุด วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราชทุกท่านที่ได้เอื้อเฟื้อ และอำนวยความสะดวกในการสืบค้นข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนเสร็จสมบูรณ์ ผู้วิจัยต้อง ขอขอบพระคุณ มา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอขอบพระคุณ คุณลุงแล สระทองเปลี่ยน คุณลุงสุบิน ฝ้ายแดง คุณป้าโนรี สิ่งทอง พ่อหอมองคล เพชรแพง พ่อหอมอวี สิ่งเรือง ชาวชุมชนบ้านยางแขวนอู่ บ้านหนองตาเขียว บ้านดอนอภัย บ้านดงยาง บ้านแหลมมะค่า บ้านโพธิ์ประสาท บ้านหนองบัว บ้านทุ่งอ้ายไต้ บ้านคลองวัดไร่ บ้านวังอึก อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก ที่มีน้ำใจไมตรีมีความกรุณาช่วยเหลือถ่ายทอด ข้อมูลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาในประเพณีเสนเรื่อนของกลุ่มชาติพันธุ์ไททรงดำหรือลาวโซ่ง ผู้ให้ข้อมูลหลักในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้

คุณค่าของวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ ผู้วิจัยขออุทิศคุณงามความดีให้กับ ครูอาจารย์ทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ ด้านพระพุทธศาสนาและศาสตร์อื่น ๆ และพี่น้องประชาชนชาวลาวโซ่งทั้งหลาย ที่ผู้วิจัยได้รับการอนุเคราะห์ด้วยความร่วมมือร่วมใจจากท่านด้วยดีเสมอมา หากคุณความดีของวิทยานิพนธ์นี้ มีคุณค่าต่อสังคม มีประโยชน์ต่อการศึกษา ขอมอบความดีนี้แก่บิดามารดาผู้มีพระคุณยิ่ง พร้อมทั้งบูรพคณาจารย์และผู้มีพระคุณของผู้วิจัยทุกท่าน และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้อีกครั้ง

เอกสารอ้างอิง

- พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ). (2544). **ธรรมปริทรรศน์**. พิมพ์ครั้งที่ 4, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2539). **ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะเป็นศาสนาประจำชาติ**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2554). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 20, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์บริษัท สหธรรมิก จำกัด.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย**. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- อภิวัฒน์ โพธิ์सान. (2552). **คติความเชื่อและพิธีกรรมลาวโซ่ง**. มหาสารคาม: อภิชาติ การพิมพ์.